

FOREDRAG PÅ FAGLIG/POLITISK MØTE I STRØMMEN 20. JANUAR 1981

Vi nærmer oss nå avslutningen av en politisk arbeidsperiode. Vi er i ferd med å trekke opp kursen for videre politisk innsats.

I en slik situasjon er det både nyttig og nødvendig å foreta en vurdering av hvor vi står.

Hva er det som særpreger det norske samfunn i dag?

Materielt sett har det norske folk det godt.

Vi er blant de få prosent i verden som kan nyte godt av fulle demokratiske rettigheter. Vi har et godt utbygd sosialt, kulturelt og offentlig tjenestetilbud.

Vi lever i trygge økonomiske kår.

- 2 -

Vi har ressurser som gjør at vi står bedre rustet til å møte framtida enn de fleste land.

I det hele tatt, - antakelig vil en overveldende del av verdens befolkning se med misunnelse på våre levekår og muligheter.

Det er i disse realiteter vi må ta utgangspunkt når vi trekker opp retningslinjene for vår fortsatte politiske innsats.

Et lite land, som må basere hoveddelen av sitt økonomiske liv på samhandel med andre land, vil naturligvis være sterkt avhengig av hva som skjer utenfor landets grenser.

Slik det internasjonale bildet tegner seg opp i dag, er det liten tvil om hvor våre krefter nå må settes inn.

Vi må forsvare vårt velferdssamfunn, tryggheten og de sosiale kvaliteter vi har oppnådd.

Den økonomiske sjokkbølgen som rullet over verden etter oljekrisen høsten 1973, har utviklet den mest dyptgående internasjonale depresjon i nyere tid.

Vi har ikke greid å skape et godt nok internasjonalt økonomisk system til å møte verdenssamfunnets utfordringer og oppgaver.

Når menneskene møter store vanskligheter, når de står foran oppgaver som umiddelbart kan se ut som uløselige, ja, da er det alltid noen som tyr til gamle metoder og lett-vinte svar.

Det opplever vi også nå. Det er økonomer i dag som mener at løsningen på den internasjonale krisen er å slippe alle markedskrefter fri. Skoler, helsestell, eldreomsorg

og andre samfunnstjenester, - alt skal privatfinansieres. Fagforeningene skal bannlyses og en må komme bort fra den solidariske lønnspolitikken.

Og så skal en bare sette seg ned å vente på at kreftenes frie spill skal løse vanskelighetene.

Det lyder som et ekko fra enkelte økonomiske teoretikere fra det forrige århundredet. De kom bl.a. fram til at konjunktursvingningene var naturbestemte. Det skulle ha sammenheng med utviklingen av solflekker, og ha en omløpstid på ca. 10 år.

Det er nødvendig å få etablert et forpliktende og nært internasjonalt samarbeid med det mål å gi balanse og vekst. Den faglige og politiske arbeiderbevegelse har her en stor

internasjonal oppgave.

Vi må være oss bevisst at det er ingen internasjonal bevegelse i dag som har en tilsvarende bredde og tyngde. Med det følger også et ansvar for å bidra til at det nødvendige samarbeid kan komme i gang.

Internasjonale utsikter

Det er fremdeles utryggheten som er det mest dominerende element i det internasjonale bildet ved inngangen til 80-årene. Siden 1973 har den økonomiske veksten i Vest-Europa blitt halvert, inflasjonen er blitt tredoblet og arbeidsledigheten er fordoblet.

Det er lite som tyder på at den svake utviklingstendensen vi nå er inne i vil bli brutt i tiden fram til midten av 80-årene. En regner med en gjennomsnittlig produksjonsvekst for OECD-landene på vel 2 1/2 % fram til 1985, samt en viss neddemping av inflasjonstakten.

Arbeidsledigheten vil fortsatt øke.

Felles for den politikk som flere land nå legger opp for årene framover, er at den vil gi en utvikling med fortsatt høy arbeidsledighet, svak produksjonsvekst, fallende

realinntekter for vanlige inntektstakere og betydelig nedskjæringer på offentlige budsjetter.

I årene som kommer må en regne med at de viktigste markedslandene for norsk eksport, Sverige og Storbritannia, vil få en vekst i totalproduksjonen som vil ligge betydelig lavere enn det som ellers vil være gjennomsnittet for OECD-området.

Sverige har nylig lagt fram et budsjettforslag med et underskudd på 80 milliarder norske kroner. Bruttonasjonalproduktet vil ifølge de svenske prognoser øke med 0,7 %. Et moderat anslag for arbeidsledigheten er 160.000, og realinntekten synker med 1-2 %.

Samtidig med budsjettforslaget varsler den svenske regjeringen innstramningstiltak i flere omganger i løpet

av året.

Vår egen situasjon

Vår egen økonomiske situasjon bærer sterkt preg av den motkonjunkturpolitikk vi har lagt opp til. Våre kredittmuligheter og oljeinntektene gjorde det mulig å satse betydelige summer for å sikre utsatte deler av vårt næringsliv og gjennomføre en sterk utbygging av den offentlige sektor. I tillegg har vi ført en omfattende reformpolitikk med store økonomiske konsekvenser. Vi blir kritisert for at vi presenterer de resultater vi har oppnådd i løpet av 70-åra.

Jeg føler stolthet over det den politiske og faglige arbeiderbevegelse har maktet å få gjennomført i disse årene. For bare å nevne noen av punktene på vår liste over resultater:

- Den økonomiske standard for store grupper lønnstakere er blitt hevet, til dels betydelig.
- Støtten til industri og bergverk er økt med 17 % pr. år i perioden 1975 - 1979.
- Det er gjennomført reduksjoner i arbeidstiden, ny sykelønnsordning og arbeidsmiljølov.
- Trygdeordningene er bygget videre ut.
- Fra 1975 til 1979 er overføringene over stats- og trygdebudsjettet øket med gjennomsnittlig 11 % pr. år regnet i faste priser.
- En betydelig heving av inntektsnivået i jordbruket.
- Overføringene til fiskeriene er sterkt økt.

Den politikken vi har gjennomført har ført til at vi har greid å opprettholde full sysselsetting. Fra 1970

til 1980 har økningen i sysselsettingen vært totalt 147.000 årsverk. Av disse har vi fått 111.000 innenfor offentlig forvaltning.

Midt i alle fortredeligheter vi sliter med må vi ikke glemme dette: Vi har maktet å gjennomføre våre programforpliktelser om trygging av arbeidsplassene og en mer rettferdig fordeling av de økonomiske levekår.

Men den internasjonale krisepregede økonomiske utvikling, og til dels også vår egen politikk, har medført belastninger.

Vi har måttet tåle større underskudd i utenriksøkonomien enn noen gang tidligere. Vi har fått en markert svekket konkurransevne fram til 1977, og utviklingen i 1980 og utsiktene for 1981 tyder på at det norske kostnadsnivået nå igjen er på vei oppover. Vi har fått en svak produktivitets- og produksjonsutvikling i industrien.

fra 1974 av. Produksjonsvolumet i industrien ligger fortsatt under 1974-nivået.

Priser og inntekter

En sterk inflasjon er den største trussel mot våre arbeidsplasser i tida framover. Et sterkt pris- og kostnadspress fører til raskt økende problemer for konkurranseutsatt industri, både på hjemme- og utemarked. Hvis vi greier å gjennomføre en politikk som leder til en relativt stabil og lav prisstigning, vil det så å si automatisk trekke med seg fordeler. Erfaringer fra andre land som har klart dette, viser at en da kan komme inn i en positiv utvikling der prisstabiliteten bidrar til å styrke næringslivets konkurransevne.

Slik inflasjonen virker i vårt økonomiske system, fører den i realiteten også til en omfordeling av inntektene som i mange tilfelle kan bli av større betydning enn de tillegg lønnstakerne forhandler seg fram til.

Visse uheldige sider ved inflasjonen blir forsterket av et sterkt progressivt skattesystem. Vekst i prisnivået vil så å si automatisk føre med seg krav om sterkere vekst i lønnsnivået for å motvirke effekten av skatteskjerpelser.

Resultatet blir et økt kostnadspress i bedriftene.

For å se på et konkret eksempel: Skal en arbeidstaker i skatteklasse 2 med 70.000 kroner i inntekt få sin disponible realinntekt økt med 2.000 kroner, så vil det i et år med 10 % prisstigning kreve en økning i samlede lønnskostnader på 22.500 kroner. Har arbeidstakeren 150.000 kroner i inntekt vil en økning på kr. 2.000 gi en samlet

vekst i lønnskostnadene på 57.400 kroner.

En sterk prisstigning skaper også problemer for de offentlige budsjetter. Særlig gjelder dette den kommunale økonomi. Lønnsveksten for kommunene ved et inntektsoppgjør med sosial profil vil gi sterke utslag på budsjettene, og så lenge skatteinntektene ikke stiger tilsvarende, får dette uheldig virkning på den økonomiske situasjonen for kommunene.

Våre muligheter for å sikre de hovedmål vi har satt oss, - fortsatt trygghet for arbeid og inntekt og vern om vår sosiale standard, er direkte avhengig av at vi makter å få til en senkning av takten i prisstigningen. En innsats mot inflasjonen vil måtte settes inn over et bredt felt og spenne over mange virkemidler. Inntektspolitikken vil

her stå sentralt, og det vil være nødvendig å få til en tilfredsstillende balanse mellom produksjon, offentlig og privat forbruk og inntektsutviklingen.

Våre oppgaver

Den internasjonale utvikling og den politikk det blir lagt opp til i andre land som vi har samhandel med, setter som nevnt klare grenser for vår handlefrihet her hjemme. Vi må konsentrere vår innsats om de oppgaver som vi i dagens situasjon ser er viktigst.

Det er for det første:

- Sikre et grunnlag som kan gi oss arbeid for alle. Særlig gjelder dette for de områder som vi nå ser er spesielt utsatte, og for de grupper som har de største vanskeligheter på arbeidsmarkedet.

- 15 -

- Vi må sørge for at den sosiale standard vi har oppnådd og de samfunnstjenester vi har bygd ut, kan opprettholdes til tross for de vanskelige tidene.

Innenfor det jeg vil kalle vår sosiale standard ligger slike avgjørende politiske oppgaver som boligpolitikk, våre helse- og sosialtjenester, eldreomsorgen og andre samfunnsoppgaver som har betydning for menneskenes livskvalitet og velferd.

Den omlegging av boligfinansieringen som vi var tvunget til å gjennomføre i fjor har utvilsomt gitt oss belastninger politisk. Omleggingen var nødvendig som et ledd i det samlede økonomiske opplegg, og det er vel også riktig å konstatere at omleggingen, finans- og kredittpolitisk har virket etter sin hensikt.

Nå er det ikke bare finansieringsordningene som skaper vanskeligheter på boligmarkedet. Det er flere andre faktorer som virker til en sterk stigning i boligkostnadene, som gjør at særlig de unge familier får problemer.

Regjeringen vil i den boligmeldinga som vi nå arbeider med trekke opp linjer for framtidens boligfinansiering og politikk. Men uansett hvilke retningslinjer vi vil følge for boligpolitikken i tida framover, så er det et faktum vi ikke kommer utenom: Våre totale kostnader for boligbyggingen må bæres fram. Det er spørsmål om er en fordeling av kostnaden mellom populært sagt skatteseddelen og den betalte husleien.

Skal vi kunne få redusert bokostnadene må vi få ned byggekostnadene.

Viktige elementer i vår boligpolitikk vil være:

- Statsbankenes andel av finansieringen av nye boliger må fortsatt være sentral, og samspeilet mellom statlig finansiering og kommunal tomtepolitikk må opprettholdes.
- Vi må sørge for at den subsidiering som ligger i de statlige overføringer i første rekke går til grupper som virkelig trenger det.
- Vi må sørge for gode arbeidsmuligheter og et godt grunnlag for boligsamvirke.
- Vi må ta i bruk virkemidler som kan øke produktiviteten i byggesektoren, noe som også er viktig for boligkostnadene.
- De spesielle problemer som vi har i sentrale strøk når det gjelder boligpolitikken, må løses gjennom en serie tiltak og virkemidler. Det gjelder i selve

boligproduksjonen, og det gjelder mulighetene for regulering av omsetningen av eldre boliger innen boligsamvirke, og bygging av boliger uten innskudd for de mest vanskeligstilte boligsøkere blant annet.

Det er bl.a. i massemedia den siste tid blitt trukket fram en rekke akutte økonomiske problemer i fylkeskommunene.

De innstramningstiltak som vi har vært nødt til å gjennomføre, har ført til vanskeligheter. Særlig er det på sykehussektoren at problemene er blitt merkbare.

Overgangen fra sterk vekst i investerings- og aktivitetsnivået til en utvikling bedre tilpasset de generelle nasjonaløkonomiske rammer, kunne ikke skje uten enkelte uheldige utslag.

Det har ikke vært enkelt å få en skikkelig og

tilfredsstillende oversikt over de aktuelle økonomiske problemer i de enkelte fylker. Gjennom en brei kontaktvirksomhet med fylkeskommunene har vi nå fått klarlagt at flere fylker vil ha vanskeligheter med å få sine budsjetter i balanse. Dette vil bl.a. kunne føre til at enkelte nødvendige sjukehusavdelinger ikke vil kunne oppstartes p.g.a. reduserte økonomiske rammer.

Vi vil i samarbeid med de fylkeskommuner dette gjelder, gjennomgå den aktuelle situasjon og i fellesskap finne fram til de nødvendige tiltak for å avhjelpe problemer i helsesektoren. Sosialdepartementet vil drøfte med de enkelte fylkeskommuner hvilke opplegg en må komme fram til.

I den tid vi ser foran oss i industri og næringsliv, med omstillinger, innføring av ny teknologi med vidtrekkende konsekvenser og en framtid sterkt preget av utsiktene til trange økonomiske vilkår, vil et vel utviklet og godt fungerende bedriftsdemokrati være et verdifullt element i styringen av bedriftene. De problemer vi står overfor vil mer enn noensinne tidligere kreve et aktivt engasjement fra alle berørte grupper innenfor bedriftsporten.

Arbeiderbevegelsen har invitert til et samarbeid for å legge til rette de nye former for medinnflytelse som nye typer bedriftsorganisasjoner vil kreve. Ett ledd i dette arbeidet bør være at fagbevegelsen og de tillitsvalgtes stilling styrkes, og at de i størst mulig utstrekning blir trukket med i utformingen av det nye grunnlaget.

På bakgrunn av de erfaringene vi har høstet gjennom

deltaking av de ansatte i styrer og bedriftsforsamling, er det nå riktig å gå videre med å utbygge de ansattes rett til medbestemmelse. Deres innflytelse i selskapenes styrende organer skal styrkes.

Vår politikk

Inntektsoppgjørene til våren vil bli vår første provestein når det gjelder å gjennomføre en realistisk og målrettet økonomisk politikk.

Hvis de aktuelle tendenser fortsetter, slik at grupper som ut fra sin funksjon eller spesielle plass i arbeidslivet gjennomfører en ubegrenset kravpolitikk, da vil våre sjanser til å skape en tryggere økonomisk basis for utviklingen framover bli ødelagt.

Økonomiske krav og aksjoner fra de sterke grupper i samfunnet kan undergrave våre muligheter til å sikre arbeid og inntekt for alle.

De klare forutsetninger som Regjeringen la til grunn i sitt økonomiske opplegg for dette året, skattelettelser som skulle kompensere eventuelle framtidige krav fra høytlønsgruppene, og et inntektsoppgjør med sterkest vekt på de lavtlønte gruppers behov, står fast.

I første halvdel av 1980-årene vil det bli særlig viktig å få til: Ordninger og tiltak som bidrar til å fremme hele arbeidslivets produktivitet. Mye av vår framtidige utvikling vil være avhengig av om denne innsats blir sterk nok.

Det vil også bli nødvendig med en bred innsats for å dempe pris- og kostnadsutviklingen. I denne sammenheng må vi få en realistisk forståelse av hvilken betydning

oljeinntektene vil ha for vår økonomi.

Våre muligheter til å løse de viktigste oppgaver som fremdeles gjenstår i det norske samfunn, er avhengig av at vi kan sikre en tilstrekkelig økonomisk vekst. Hvis ikke det er mulig må nye økonomiske løft dekkes gjennom nedskjæringer på andre områder.

Vår samlede økonomiske bæreevne bestemmes av våre investeringer og produksjon.

Uansett hvor svimlende beløpene fra olje- og gassvirksomheten kan virke, så vil dette ikke kunne fri oss fra den realitet at våre økonomiske muligheter også i framtida vil bli avgjort av virksomheten på land.

Våre arbeidsplasser og vårt velferdssamfunns sosiale standard kan bare sikres gjennom en konkurransedyktig

og vel utviklet næringsliv.

Til tross for oljeinntekten er det ingen snarveier utenom disse realitetene.

For å møte de krav og utfordringer oppgavene her stiller oss overfor, må vi til tider ta i bruk virkemidler som på flere måter kan være en belastning for et sosialdemokratisk parti.

Dette gjør at enkelte kommer til den konklusjon at vår politiske kurs er lagt om.

La meg slå fast dette: Det er ikke virkemidlene som kan fortelle hva slags politisk kurs et parti har lagt opp.

Det avgjørende er de politiske mål.

Virkemidlene er bare verktøy vi skal bruke til å nå våre politiske mål.

Men Arbeiderpartiet har jo også lagt reformpolitikken på hylla, hevdes det så. Det lanserer ikke store samfunnsomveltende reformer lenger og det er beskjedne nye økonomiske ressurser som blir satt inn på det som har vært tradisjonelle sosialistiske reformfelter, utdanning, helse- og sosialsektoren, boligsektoren og kulturoppgavene.

For det første er det et faktum at vi i løpet av de 5 år vi har bak oss har foretatt en sterk opptrapping av ressursene på alle disse viktige områdene. Utover

dette skal vi følge opp så langt det er mulig
det som er nødvendige behov for økonomisk innsats.

Men, - og dette er min alvorlige overbevisning,
det vi i dag har satt som våre hovedoppgaver for de nærmeste
år, nemlig å sikre våre arbeidsplasser og tilbakevise
angrep på vår sosiale standard, det er i dagens situasjon
det mest krevende politiske mål noe parti kan sette seg.

Det er en av de største politiske utfordringer
Arbeiderpartiet ^{er} blitt stilt overfor i etterkrigstida.

Det er denne oppgaven som vil bli prøvesteinen
på kraften og viljen i det faglig/politiske samarbeid og
på vår evne til å mobilisere tilstrekkelig og nødvendig
solidarisk holdning i samfunnet.